This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७४

॥ षष्ठमपंचिकाप्रारंभः॥ श्रीरामचंद्रसमर्थ॥

(1)

Acc. No:- S70 M1119.
Title:- सोत्तरेय ब्राह्मण (षष्ठम प.)
पेज:- 35

K K S U LIBRARY
RAMTEK
44 1 106
M1119
Dist Nagpur

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा० क० श्रीगणेशायनमः॥ ॐ मण्डेवाइवैसर्वचरोसत्रन्निषेदुस्तेहपाप्मानेनाप
जघ्निरेताहोवाचार्बुदःकाद्रवेयःसर्पऋषिर्मचक्रेकाचेवोहोवाचऋतातं
वोहंकरवाण्यथपाप्मानमपहनिष्यध्वइतितेहतथेत्युचुस्तेषांरसमस
मध्येरिनमध्यंरिनरएवोपोरासपेद्वाणाभिष्ठोतितस्मान्मेध्यंदिनमध्यं
रिनएवग्याव्णोभिसुवंतितेनुक्तंतसहमयनेनापरासपेनद्वाप्पंती
बुदोदासपेणीनामप्रपदस्तितान्हराजामदयाचकारतेहोचुरनृतंविषावै
नोराजानमवेक्षतेहतास्याक्षीषेरणक्ष्यावपिनष्यामेतिनेथतितस्यहो

णम्
॥१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऽभीषेणऽस्यावपिनह्युःस्तस्माद्दुर्भीषमेवपर्यस्यत्याव्योभिरेवैनित
दनुछतिनाऽहाजामदग्न्यमेव चकारतेहोचुस्वनवैनोमऽएषा
व्योभिरेतिहतास्यान्याभिरेऽग्निमत्रमाएषएषचोमेनितथेतिएऽ
न्याभिरेऽग्निमंत्रमापएचुःस्तोहैनाञ्जमदग्नेयो चकारतद्धदर्शाऽन्या
भिरेऽग्निमंत्रमापएचतिशणत्याणवतेहपाप्मानमपजघ्निरेतेषोमऽन्वप
हनिसेषोःपाप्मानमपजघ्निरेतएनेपहतेपाप्मानोहित्यापूर्वोजीएऽत्व
चेनवयेवप्रयंसपपाप्मानंहतेयऽएववेद॥१॥नदाहुःकियतीसि

गम्॥ रभिषुयादिति रेते नेत्याहुः ऋतायुर्वै पुरुषः ऋतवीर्यः ऋतेंद्रियमयुषैवैनत द्वियं
र्द्रियं रधाति वयसिंरत्सावेत्याहुः स्वयसिंरातो वै सरेवानोपाप्नानोपाहस्वय
सिंरद्वैनस्य देवाइत्यपरिमिताभिरभिषुयादपरिमितो वै प्रजापतिः प्रजापतेः
वोएषाहोत्रा यद्ध्वर्स्तोत्रीयातस्यासंवेकामाश्रावरुध्यतेसयदपरिमिता
भिरभिषुणोतिसर्वेषांकामानामवरुध्यैसर्वान्कामानवरुध्यएवंवेदं॥
स्यादपरिमिताभिरवाभिषुयानदाहुः कथमभिषुयादिस्सर्वाणःश्चतुरक्षरणः३पच्छाः३
श्रद्धचेणः३ करुछाः३इतिनतथाद्दक्षोनोद्वकल्स
त
॥२॥
रम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त
तेऽथयत्षोडशोनोएवदर्वाक्ल्पतेथयदक्षरशश्चतुरक्षरशोवितथानिशंसि
दुःयेरन्बहूनितयाक्षराणिहोयेरन्नदेवैरेवाभिसुत्याऽतिरिक्तःस्याएवद्वि
प्रतिष्ठोवैपुरुषश्चतुष्पादःपशवोयजमानमेवतद्विप्रतिष्ठंचतुष्पात्सुप्रति
ष्ठापयतितस्मादर्धंचैवैरेवाभिसुत्यानदःहुर्यमध्यंदिनेमध्यंदिन
एवसावेणभिष्ठोतिकथंमस्येतरेयोःसवनयोरभिसुतभवतीतियदेवगा
यत्रीभिरभिष्टोतिगायत्रंवैप्रातःसवनंतेनप्रातःसवनेथयज्जगतीभिर
भिष्टोतिजागतंवैतृतीयसवनंतेनतृतीयसवनएवमुहास्यमध्यंदिने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२॥ मध्यंदिनएवयाज्ञोत्रिष्टुबतःसर्वेषुसवनेषुत्रिष्टुतंभवतियएवंवेदत
द्दुयद्धयुरेवान्यान्त्विजःसंप्रेष्यसथकस्मादेषएतामसंप्रेषितःप्रति
पथंनइतिमनोवैयावत्तोत्रीयासंप्रेषितवाइदमनेनस्मादेषएतामसंप्रे
षितःप्रतिपथंते॥२॥वाग्वैसुब्रह्मण्यातस्यैसोमोराजावत्तःसोमेराज्ञनि
क्रीतेसुब्रह्मण्यामाह्वयंतियथाधेनुमुपवत्सेनयजमानायुस
र्वान्कामान्दुहेसर्वान्स्मैकामान्दुहेयएववेदतद्दुःकिंसुब्रह्मण्येसु ऐ
ब्रह्मण्याह्वमितिवागेवैतिब्रूयाद्वाग्वैब्रह्मचसुब्रह्मचैतितद्रथक

॥७॥
राम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

(८)

नाद्रेणैवमध्यतः प्रातसवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैद्रं ब्राह्मणाछंसीप्रातःसव
नेसतीद्रेणहिदेवामध्यतःप्रातःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नतेवैमध्यतोपहृताअ
सुराउत्तरतोयज्ञंप्राविशंस्तेदेवाःप्रतिबुध्येद्राग्नीउत्तरतःपर्यौहंस्तद्राग्निभ्या
मेवोत्तरतःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानाइंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतः
सवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैद्राग्नमछावाकःप्रातःसवनेसतीद्राग्निभ्यो
हिदेवाउत्तरतःप्रातःसवनेसुर[illegible]स्यपाघ्नतेवाउत्तरतोपहृताअसुराःपुर
स्तास्यंद्रवत्समनीकतस्तेदेवाःप्रतिबुध्याग्निपुरस्तात्प्रातःसवनेसुर[illegible]क्षास्य
पर्यौहंस्तग्निनैवपुरस्तात्प्रातःसवने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२॥ मिथुनं तस्य मिथुनस्य प्रजात्या इडयुपांशुपात्रीवतस्याग्नीध्रीयजनिरेतोवै पात्री
दक्षऽउपांशुवज्रो रेतसः सिक्तिर्नानुवषट्करोति संस्थावा एषायद्नुवषट्कारोनेद्रेतः
संस्थापयानीसंस्थितंवै रेतसः समृद्धंतस्मान्नानुवषट्करोतिनेषुरुपस्थआ
सीनोभस्मयतिपत्नीभाजानंवैनेष्ट्वाग्निःपत्नीषुरेतोदधातिप्रजासाअग्निर्नियत
स्त्रीषुरेतोदधातिप्रजास्वेप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंविद्दक्षिणाअनुसुब्रह्म
ण्यासंतिष्ठतेवाग्वैसुब्रह्मण्यानद्दक्षिणाग्नाघएवंतद्वाचियज्ञमंतत्संतिष्ठप
यंतिप्रतिष्ठापयंति॥३॥तिषष्ठमपाठेकाप्रथमोध्यायः॥६॥ वाजसनेय

राम्
॥६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न शमतन्वेतांस्त्वानानसुरान्भ्यायन्यद्वेत्रमेषांकरिष्यामइतोदक्षिणातठपा
न्यन्तरेषांयज्ञस्यनिष्ठममन्वेतेदेवाःप्रतिबुध्यमित्रावरुणोदक्षिणतोधर्मोहस्ते
मित्रावरुणाभ्यांमेवदक्षिणतःप्रातःसवनेसुररक्षांस्यपघ्नंतथेवैतद्यजमाना
मित्रावरुणाभ्यामेवदक्षिणतःप्रातसवनेसुररक्षांस्यपघ्नंतस्मान्मैत्रावरुणेन्द्रा
वरुणःप्रातःसवनेऽसतिमित्रावरुणाभ्यांहिदेवादक्षिणतःप्रातःसवनेसुररक्षा
स्यपाघ्नतेवैदक्षिणतोपहतासुरामध्यतोयज्ञंप्राविशंस्तेदेवाःप्रतिबुध्येंद्र
मध्यतोदधुस्तद्रैणवमध्यतःप्रातःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नंतथेवैतद्यजमा

नासुंद्रेणैवमध्यतःप्रातःसवनेसुरक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैंद्रंब्राह्मणछंसीप्रातःसव
नेसतींद्रेणहिदेवामध्यतःप्रातःसवनेसुरक्षांस्यपाघ्नतेवैमध्यतोपहृताअ
सुराउत्तरतोयज्ञेप्राविशंस्तेदेवाःप्रतिबुध्येंद्राग्नीउत्तरतःपर्यैंहंस्तंद्राग्निभ्या
मेवोत्तरतःसवनेसुरक्षांस्यपाघ्नतथैवैतद्यजमानाइंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतः
सवनेसुरक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैंद्राग्नमछावाकःप्रातःसवनेसतींद्राग्निभ्यां
हिदेवाउत्तरतःप्रातःसवनेसुरक्षांस्यपाघ्नतेवाउत्तरतोपहृताअसुराःपुर
स्तात्सयैंद्रवत्समनीकतस्तेदेवाःप्रतिबुध्याग्निपुरस्तात्प्रातःसवनेसुरक्षांस्य
पर्यैंहंसग्निनैवपुरस्तात्प्रातःसवने

6

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

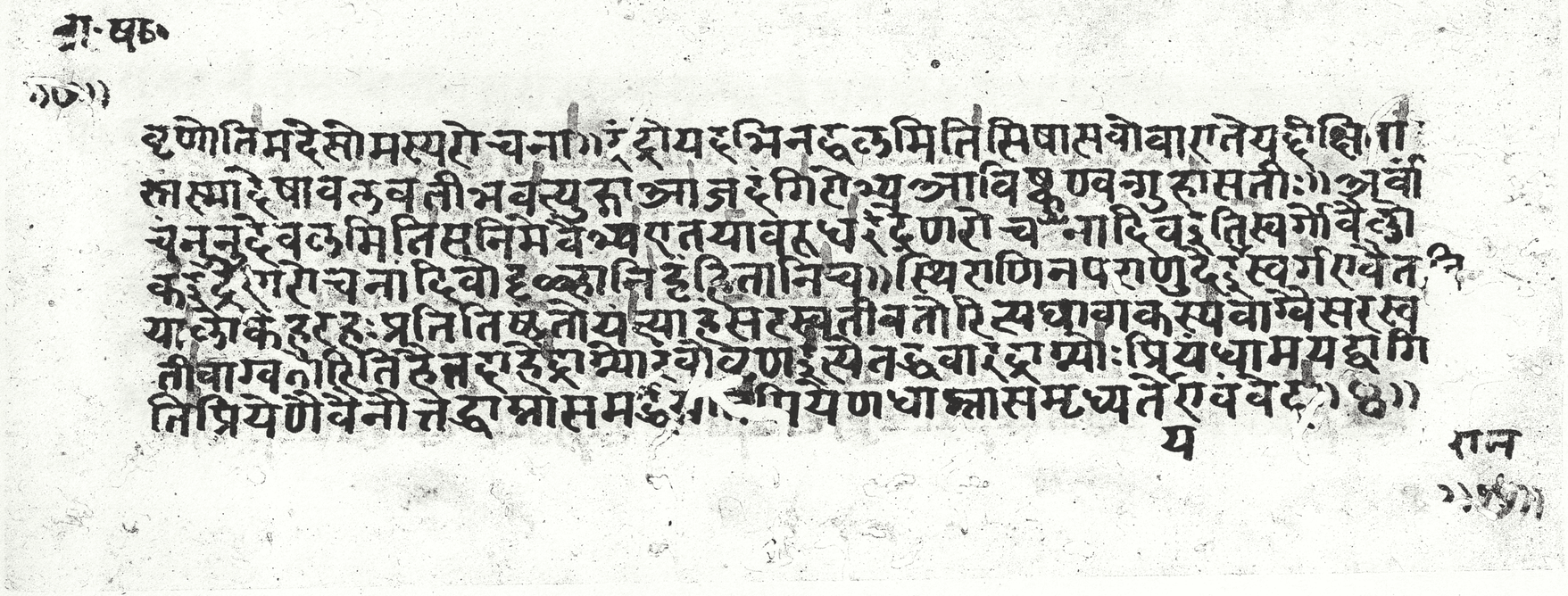

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्गलोकमपहतवैद्विषंतंपाप्मानंभ्रातृव्यंहतेजयतिस्वर्गलोकंयएवंवेदयश्चैवमिद्ध
स्तवनानिकल्पयंति॥१॥स्तोत्रियंस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहरेवतद्
ह्यनुरूपंकुर्वंसवरेणैवतद्ध्यहरहरुभयोरभितोथतथानुमध्यंनेस्तीवैपृष्ठा
नितानितस्मैनतत्स्थानानिगंस्तोत्रियेस्यानुरूपंकुर्युस्तस्यैवविभक्त्यैतौर
सवनेनस्तोत्रियस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्वंति॥२॥अथातआरभणीयाएवक्रतु
नीतोनारुणइतिमैत्रावरुणस्यमित्रोजनयतुविद्धानितिप्रणतावाएषहोत्रको
णोयन्मैत्रावरुणस्तस्माद्देषाप्रणेतृतीभवतीद्रोविश्वतस्परीतिकाद्धाणा

राम
॥ ६ ॥

(7)

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

छसिनोहवामहेजनेभ्यस्तीव्रमेवैतयाऽहरहर्निष्क्रयंतनहैषांविहवेन्यरंद्रुकंपत्रै
दक्षिवेब्राह्मणाछंस्यंतोमहरहर्यज्ञंतेयसोमआसुतेनरंयछावाकस्येंद्राग्नीअ
जीहवुस्तीव्रास्त्रीएवैतयाऽहरहर्निष्क्रयंतेनहैषांविहवेन्यरंद्रोग्नीवंकंयत्रैवविद्वा
नछावाकएतामहरहर्जुंसंतेनाएताःस्वर्गस्यलोकस्यनावंसंपारिण्यःस्वर्गमेवै
ताभिर्लोकमभिसंतरंति॥३॥अथातःपरिधानीयाएवतस्यामेरुवरूथेतिमैत्रावरु
णस्यैषस्रुगधीमहीत्ययवैलोकरुषमित्यसौलोकःस्रिरसुभावैवैतयालोकाचार
मंतेव्यंतरिक्षमतिरंदितिर्ब्राह्मणाछंसिनोविवंतंचस्वर्गमेवैभ्यएतयालोकंवि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दृणोतिमदेसोमस्यरोचनाऽरंद्रोयदभिनदूऊमितिसिषासवोवाएतेयुर्दक्षिणा
सस्मादेषावलवतीभवत्युताऽज्ञदंगिरोभ्यआविष्कृण्वन्गुहासतीः॥अर्वा
चीनंदेवलमितिसनिमेवैभ्यएतयावद्धरंदृणरोचनादिवंदिवंस्वर्गोवैलो
कंदृंगरोचनादिवोदृव्हानिदृंहितानिच॥स्थिराणिनपराणुदेदंस्वर्गएवेत
याऽलोकंहरहःप्रतितंतोयंयाऽसदत्सुतीवतोरिसधाग्वाकस्यवोग्वेसरस्य
तीवाग्वनोहितिहेतसरुद्रस्यरोदसीरंहोवृणंस्यतऊवारंद्रुग्धोःप्रियंधामयद्दुगि
तिप्रियेणैवैनोत्तेद्रुग्धोसमर्ध्यतेएवंवेद॥४॥

य

रात

(१५)

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

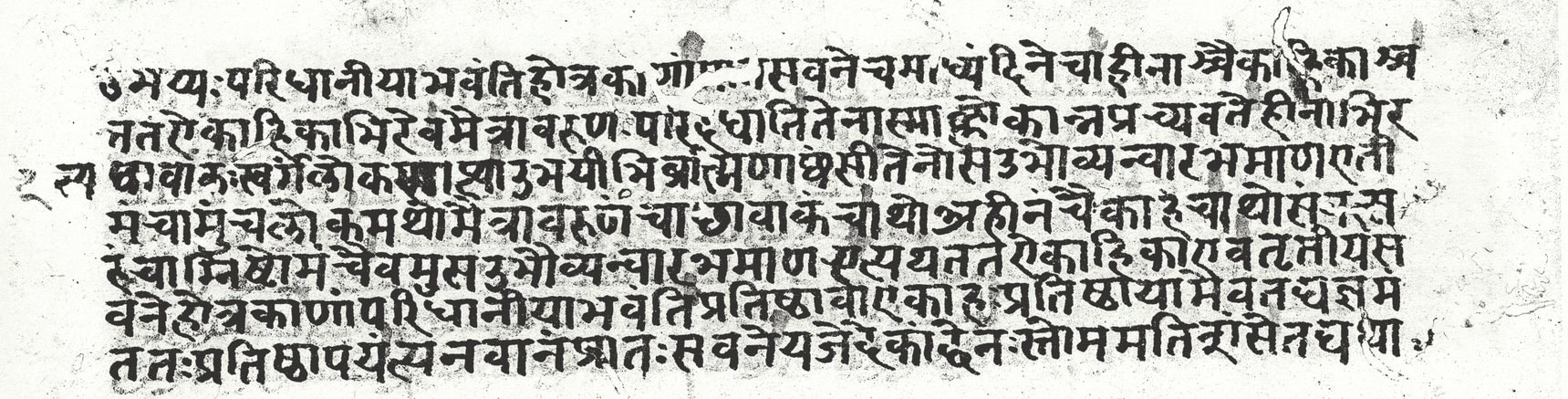

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भिहेषतेपिपासतेक्षिप्रंयज्ञेरादृक्करथोक्षिप्रंदेवेभ्योनाधंसोमपीथंप्रयच्छः॥
तिक्षिप्रंस्वर्गेलोकेप्रतितिष्ठसपरिमिताभिरुत्तर्योःसवनयोरभिरिमितोवै
स्वर्गोलोकःस्वर्गस्यलोकस्याप्त्यैकामन्तद्धोत्रकाःपूर्वेद्युःश्वसव
युर्यद्धोतान्तद्धोत्रकाप्राणावैहोतागानिहोत्रेकाःसमानावाअयंप्राणोऽमुष्य
नुसंचरतिनस्मात्तकामहोताश्वसेयद्धोत्रकाःपूर्वेद्युःश्वसेयुर्यद्धोतान्तद्धो
त्रकाःस्युरुक्तंहोतापरिधत्तेयथसमान्यएवतेतीयसवनेहोत्रेकाणाप
रिधानीयोभवत्यात्मावैहोतागा[illegible]त्रेकाःसमानाचारमंगानामंतरम्न

राम
॥८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

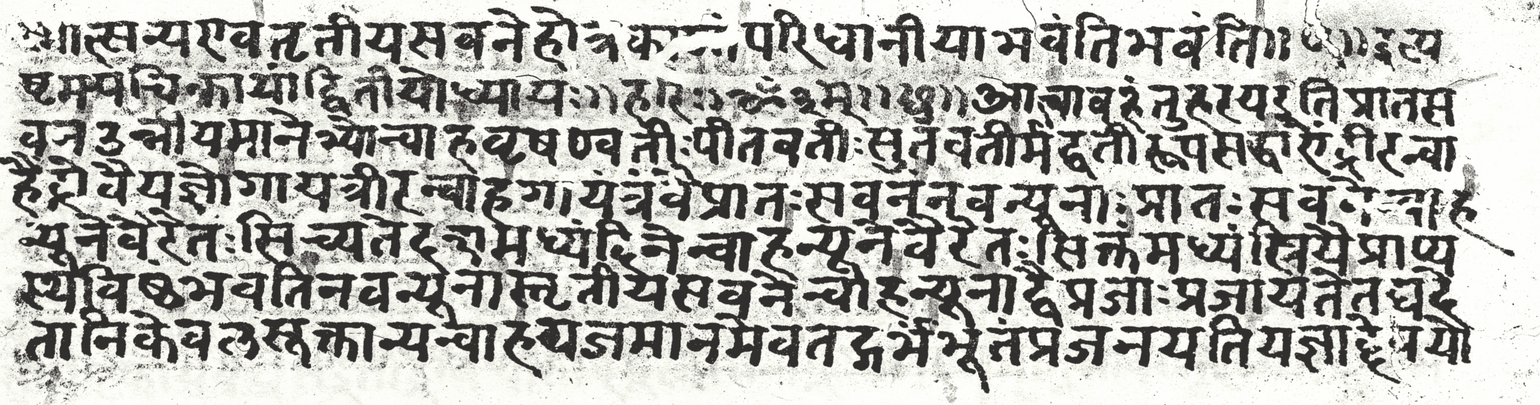

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यैतेहैकेसमसमान्वाहुःसमप्रातःसवनेसममाध्यंदिनेसमतृतीयसवनेयावत्योवैपु
रोनुवाक्यास्तावत्योयाज्याःसमवैप्रातोयजंतिसमवषट्कुर्वंतितासामेताःपुरोनुवा
क्याइतिनस्तःस्तन्नथानकुर्याद्यजमानस्यहतेरेतोविक्लुप्तेस्युथोयजमानमेवयजमा
नोरिक्तेनवभिर्वोएतेमेत्रावरुणोस्माल्लोकात्तंप्रेक्षल्लोकमभिप्रवृहतिदृंहभि
रंतरिक्षल्लोकात्मुल्लोकमभ्यंतरिक्षल्लोकोहिज्येष्ठोनवभिरमुष्माल्लोकात्स्वर्ग
लोकमभिनहवैतेयजमानस्वर्गलोकमभिवोक्ष्यमहतियेसमासमान्वाहुस्तस्मा
त्केवलैरएवसूक्तान्यनुब्रूयात्॥१॥अथाहयदैद्रोवैयज्ञोथकस्माद्वैवैप्रातःस

रम
॥ ८ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

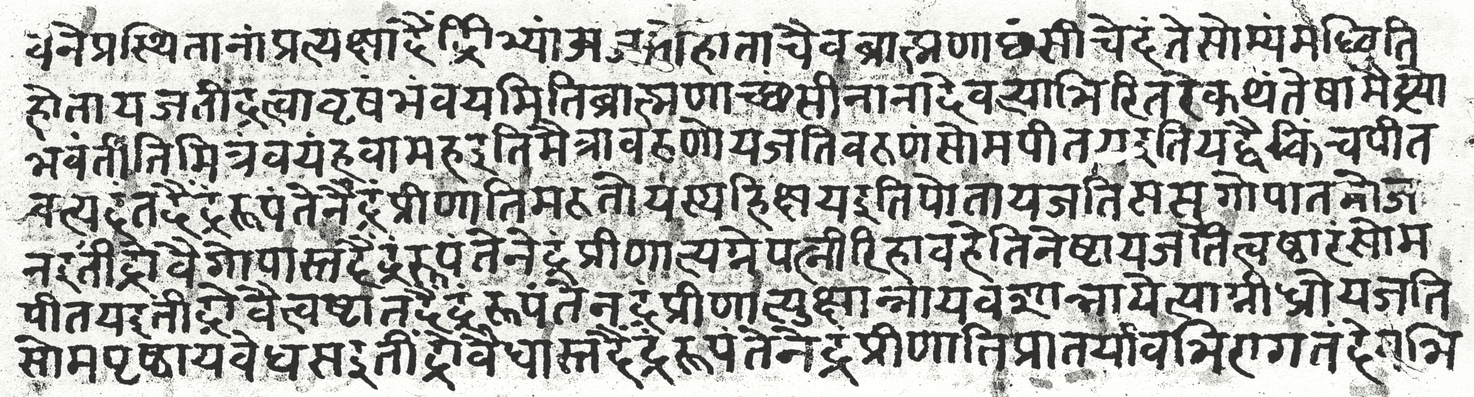

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

(१९०)

जैन्यावसू॥इंद्राग्नीसोमपीतयऋतिस्वयंसमृद्धाछावाकस्यैवमुहैनाऐंद्रोभवंतिय
ज्ञानादेवत्यास्तिनान्यादेवताःप्रीणातियदुगायत्र्यस्तिनाग्नेय्यएतदुहैताभिस्वय
मुपाप्नोति॥१॥आसावादित्यबृहतीकऋतीकमध्यंदिनउन्नीयमानेभ्योन्वाहऋ
ष्वतीःपीतवतीःसुतवतीर्मदंतीरूपसमृद्धाऐंद्रीरन्वाहैतावेवयज्ञस्त्रिष्टुभोन्वाह
त्रैष्टुभंवैमाध्यंदिनंसवनंतदाहुर्यत्तृतीयसवनस्यैवरूपमृद्धंकस्मान्माध्यंदिने
मरुतीरनुचाहयजंतिचाभिरितिमाघतीवैवमध्यंदिनेदेवताःसमेवतृतीयस
वनेमाहयंतेतस्मान्माध्यंदिनेमरुतीरनुचाहयजंचाभिस्तेवैखलुसर्वएवगा

राम
॥२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्यंदिनेप्रस्थितानाप्रत्यक्षाद्रैंद्रीभिर्यजंसोमतृष्णावतीभिरेकेपिबासोममभियभुग्
नंदृतिहोतायजतिसईपाहियक्रजीषीतरुत्रतिमैत्रावरुणोयजसेवापाहिप्रत्नथामंद्
तुलेतिब्राह्मणाछंसीयजत्यर्वाङ्हिसोमकामंत्वाहुरितिपोतायजंतिंतबायंसोमस्य
मेक्षर्वीडितिनेष्टायजतिंद्रायसोमाःप्रदिवोविदानाइत्यछावाकोयजत्यापूर्णोअस्ये
कलशःस्वाहेत्याग्नीध्रीयजतिनासामेताअभितृणवसोभवंतींद्रोवैप्रातःसवनेन
यजमनसएताभिरेवमाध्यंदिनेसनमभ्यतृणद्यदभ्यतृणत्तस्मादेताअभितृणव
सोभवंति॥३॥इंद्रोपयातत्रवसोनपातृतितृतीयसवनउशीयमानेभ्योन्याहृषु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भ पवनीपीतवतीःसुतवतीमदितीरूपसमृद्ध्यैन्द्राभैव्योभवंतिनरुहुर्यन्नार्भवीषु
स्तुवन्थकस्मादेवःपवमानस्याचक्षतऋतुप्रजापतिर्वैपितऋभून्मर्त्यान्छ
लात्तृतीयसवनआभजत्तस्मान्नार्भवीषुस्तुवतेथाभवःपवमानस्याचक्षतेथाह
यधथाछंदसंपूर्वयोःसवनयोरन्याहगायत्रीःप्रातःसवनेत्रिष्टुभोमाध्यंदिनेथकस्मो
ज्जागतेसंतितृतीयसवनेत्रिष्टुभोन्याहतिधीतरंवैतृतीयसवनमथैतदृधीत
रंशुक्रियंछंदोयत्त्रिष्टुप्सवनस्यसरसतायाइतिब्रूयादृथोइन्द्रमेवैतत्सवनेन्याभ
जतीत्थाहयदैन्द्राभैवंवैतृतीयसवनमथकस्मादृषएवतृतीयसवनेप्रस्थिता

सम्
॥१९१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नाप्रत्यक्षादैद्रं भैव्यायजतीद्रं क्रमुशिर्वाजयद्भिःसमुक्षितमितीहनैवनानादेवत्याभिरि
तरेकथंतेषामैद्रं भैव्योभवतीतीवरुणासुतपाविमसुतमितिमेचावरुणोयजतियुवोरथो
अध्वरंदेववीतयइतिबहुनिवाहतद्भूणारूपमिद्रश्वसोमंपिबतबृहस्पतइतिब्राह्मणा
छंसीयज्ञस्यावांयज्ञंदेवेःरयाभुवइतिबहुनिवाहतद्भूणारूपमावोवहंतुसमयाहरध्व
मदितिपोतायजतिरघुपत्वानःप्रजिगातबोहुभिरितिबहुनिवाहतद्भूणारूपमेव
नःसुहवाआहिगतनेतिनेष्टायजतिगतनेतिबहुनिवाहतद्भूणारूपमिदाधिष्णुपि
बतंमध्वोअस्येत्यछावाकोयजस्यावामंधांसिमंदिनप्यंमन्नितिबहुनिवाहतद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भूणांरूपमिमंस्तोममर्हतेजातवेदसेःसाम्नीध्रोयज्ञतिरथमिवसंमेहामनीषयेतिब
हुनिवाहतइभूणांरूपमेवमुहेताएइहोर्भव्योभवतियन्नानादेवसोस्तेनान्यादेवताःप्री
णातियदुजगत्सात्सादाजागतंवैतत्तीयसवनंततीयसवनस्यैवसमृच्यै॥४॥अथा
हयदुक्थ्योन्याहोत्राअनुक्थाअन्याःकथमस्यैताउक्थ्यःसर्वाःसमाःसमृद्भव
तीतियदेवैनाःसप्तहोतार्यहोत्राःस्याचक्षदेतेनसमायदुक्थ्योन्याहोत्राअनुक्थाअ
न्यास्तेनोविषमाएवमुहोस्यैताउक्थ्यःसर्वाःसमाःसमृद्भवंसथाहयस्तिप्रा
तःसवनेस्तोमंतिमाध्यंदिनेहोत्रकाःकथमेषातृतीयसवनेस्तोमंभवतीतियदेवमा

रम
॥१२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्यहन्नेद्देवेभ्यः कैश्चंसंनीतिब्रूयात्तेनेदाथाहयद्ध्वर्क्ष्यो ऽकथंहोत्रकाद्ध्वर्क्ष्याभवतीतियदे
वद्विदेवस्याभिर्यज्ञंनीतिब्रूयात्तेनेति॥५॥अथाहयदेतास्तिस्रउक्थ्योहोत्राःकथमित
राउक्थिन्याभवंतीस्याज्यमेदाग्नीध्रीयायाहर्क्ष्यमत्वतीयंपोत्रीयायेश्वेभ्यदेवनेष्ट्रीया
यैनायाएताहोत्राएवंयंगाएवंवेदस्याहयद्ध्वर्कप्रेषाअन्येहोत्रकाअथकस्माद्विप्रेषःपोता
द्विप्रेत्रानेष्टिनियुत्रादेगायत्रीसुपर्णीभूत्वासोममाहरन्तदेतासांहत्राणामिंद्रऊक्षानिप
रिक्षुप्यहोत्रेप्रदद्रेयूयंमाप्यक्ष्यध्वंयूयंमस्यावेष्टितेतिहोचुर्देवावाचेमेहोत्रेप्रभावया
मेतितस्मात्तेद्विप्रेषेभवनक्रयाग्नीध्रीयांप्रभावयोचक्रुस्तेस्मान्तस्यैकयर्चीभूयस्यायां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ ७२ ॥

ज्याभवंत्यथा ह्यग्नेतायक्षद्वेतायक्षदिति मैत्रावरुणो होत्रे प्रब्रूयथकस्माद्धोतृभ्यःस
ऽग्नेहोत्रासिभ्यो होतायक्षद्वेतायक्षदिति प्रेष्यतीनिप्राणोवै होताप्राणःसर्वऋत्विज्ञःप्रा
णोयक्षत्प्राणोयक्षदिसेवतद्धाथाहास्सुहृतणाप्रेषाः नाइति॥ अस्तीतिब्रूयाद्यदेवैतत्
त्रत्रणस्तोजपंज्ञपित्वोत्लुप्यक्रियाहासएषांपैषोथाहास्यछावाकस्यप्रवराः नाइति॥ त्र
स्तीतिब्रूयाद्यदेवैनमप्च्ययुराच्छावाकवरंत्वयत्नेवाघ्नमित्येषोस्यत्रत्रएथाहयदेद्रावरू
णमैत्रावरुणस्तृतीयसवनेत्रंसस्यथकमाद्रस्यामेयोस्तोत्रियानुरूपोभवतीथाहयदे
एवाहस्पत्यंब्राह्मणाछंसीतृतीयसवनेत्रंसस्यैद्रवैष्णवमछावाकःकथमेनयोरैद्रः

रस्यग्नेर्नाभेमुखेनदेवाअसुरानुक्थेभ्योनिर्जघ्नुस्तस्माद्रस्यामेयोस्तोत्रियानुरूपोभवतो ॥ ७२ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

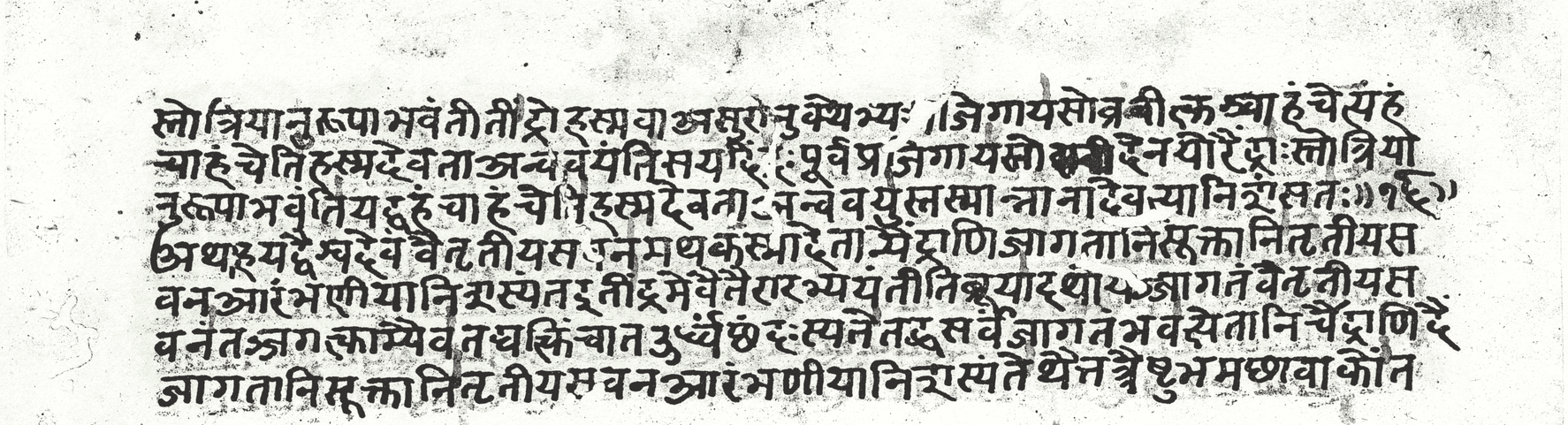

स्तोत्रियानुरूपा भवंती तीद्रो हस्मवा असुरानुक्थेभ्यः । जेगीयसोन्नवीत्कुत्याहंचेयंहं
चाहंचेति हस्मदेवता अन्वेवयंतिसयदि ः पूर्वप्रजेगीयसो ह्मवीदेनयोरेद्रः स्तोत्रियो
नुरूपाभवंतियदूहंचाहंचेति हस्मदेवता ः अन्वेवयुस्तस्मान्नानादेवत्यानिस्तोसतः ॥१६॥
अथहयदैस्वरेवैतंतीयसवनमथकस्मादेतानिद्रैणिजागतानिसूक्तानितंतीयस
वनआरंभणीयानिस्युतंतीद्रमेवैतैरारभ्ययंतीतिब्रूयादथोयज्जागतंवैतंतीयस
वनंतज्जगत्यामेववतद्यत्किंचातऊर्ध्वंछंदःस्यतेतद्सर्वंजागतभवतेतानिचैद्रैणिदै
जागतानिसूक्तानितंतीयसवनआरंभणीयानिस्युतेथेनत्रैष्टुभमछावाकेन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तः श्रेस तिसंवाकर्मणेतियद्वै यज्ञायज्ञीयकर्मतद्देतदभिवदतिसमिषेस्यन्वाह्वोन्नाध
स्यावरूध्याअरिष्टैनःपथिभिःपारयंतेतिस्वस्तिनाएवैतद्हरहःनूसस्यथाहयज्ञागतं
वैतृतीयसवनमथकस्मादेषांत्रिष्टुभःपरिध्यानीयाभवंतीतिवीर्यंवैत्रिष्टुब्वीर्यएवत
दतःप्रतितिष्ठतोयतीयमिद्वहरुग्मंमष्टमेगीरितिमेत्रावरुणस्यबृहस्पतिर्नःपरिषः
तुपश्चादितिब्राह्मणछंसिन उभाजिग्यु॰पुरिस्यछावाकस्यौहतोजिग्यतुर्नपरा
जयेथेनपराजिग्र्येरतिनहिनायोःकनरश्चनपराजिग्यद्रश्वविछोयदपस्पृधेथां
त्रैधासहस्रंवितदैरयेथोमेतीद्रश्वहवैवेष्वश्वापरेयुयुधानेतान्स्मजिग्योच

15

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

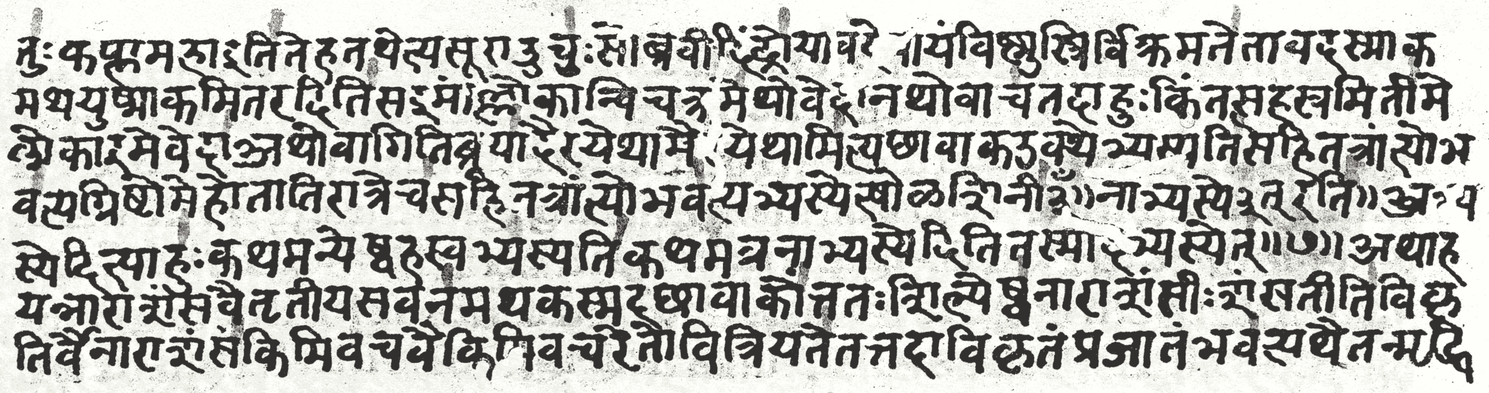

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वसंदः त्रिथिरंयन्नारा यंसभ रेवेंद्योयद्वावाकंसन्दृंह्तायेदृंह्रेप्रतिष्ठास्यामइतित
स्माद्वावाकोंततः त्रिल्पेषूनारा यंसीः यंसनीदृंह्तायेदृंह्रेप्रतिष्ठास्यामइतिदृंह्रे
प्रतिष्ठास्यामइति॥८॥इतिषष्ठमपंचिकायांतृतीयोध्यायः॥हरिः ॐम्॥यः श्वः स्तोत्रि
यस्तमनुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहीनसंतरेयथावाएकाहःसुतएवमहीनस्तद्यथैकाहस्य
सुतस्यसवनानिसंतिष्ठमानानियंत्येवमेवाहीनस्याहानिसंतिष्ठमानानियंतितद्यद्वैस्तो
त्रियमनुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहीनसंतरेवाऽहीनमेवतत्संतन्वंतितेदेवाश्चऋषयश्चवै ६
म्रियंतसमानेनयज्ञंसंतनवामेतितएतत्समानंयंऽस्यापश्यंत्समानात्प्रगाथात्समा

(16)

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

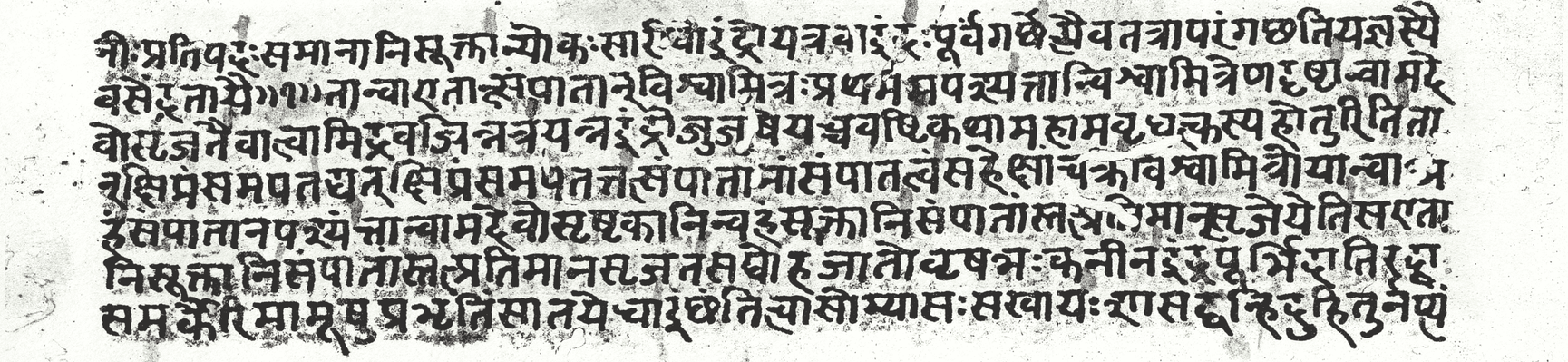

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व

गादन्नितश्चेदपीत्ययामनीषामितियएकऽऊर्व्यश्चर्षणीनामितिभरद्वाजोयत्तिग्मश्रृंगो
वृषभोनभीमऽइन्द्रब्रह्माण्येरतश्रवस्यतिस्तिरोमाऽइत्प्रतवसेतुरायेतिनोचास्तएतेप्रातः
तसवनेषड्डऽइत्याविंयोछस्तामाध्यदिनेहीनेसक्तोनिऽइसीतातेचतान्यहीनसक्तान्या
सस्योयातुमघवोकऽजीषीनिसत्यबन्मेत्वाऽरूणोमाऽइत्प्रतवंतुरायेऽइयन्नत्माणिऽ
ततमाऽइन्द्रब्रह्माण्यिगोतमासोऽअक्रन्नितेब्रह्मएवइन्द्रमणाछंसाऽइन्द्रंजनयंत
किमितिवस्विदुछावाकस्तदाहुःकस्माद्छावाकोवषट्चेदेतस्मुभयत्रऽएसतिपणाचि
ष्टुचैवाहुस्त्र्याविन्निषुचेतिवीर्यवाचाएषाब्रह्मचेःवषट्चेदेतस्मुक्तंवहतिहवैवषट्चु

ठ

॥१६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

17

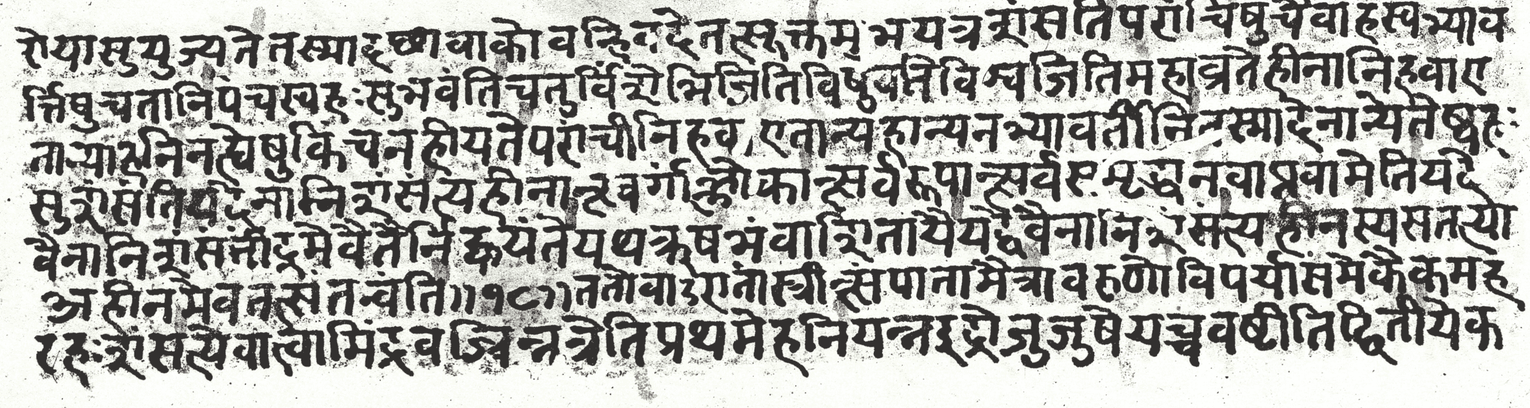

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

थामहरूपवर्धकस्य होतुरिति तृतीये त्रीनेवसंपादना ब्राह्मणाछंसीविपर्यासमेकैकमहरहः
ग्रसतीद्रपूर्णिरात्रिरहरसमकैरिति प्रथमेहनिमएकरुद्ध्यश्वर्षणीनामिति द्वितीये यत्ति
गमश्वगोदक्षेमोनभीमरिति तृतीये त्रीनेवसंपादना नछावाकोविपर्यसमेकैकमहरहः ग्रा
सतीमासुप्रभृतिसानयेधारयतिप्रथमेहनीक्षतिस्तासोभ्यासंसरायइति द्वितीये ग्रसंहरु
दुक्षितुनेत्यगादिति तृतीये तानिवाएतानिनवत्रीणिचाहरहरग्रस्यानानादेवग्रसंपद्यते
द्वादशवैमासाःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापतियज्ञस्तंसंवत्सरंप्रजापतियज्ञमाप्नुवंतितंसंव
त्सरंप्रजापतौयज्ञेहरहःप्रतितिष्ठतोयंतिनान्यंतरेणायंपमावेपरंनान्युख्याविराजौवेम

राम
॥१७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

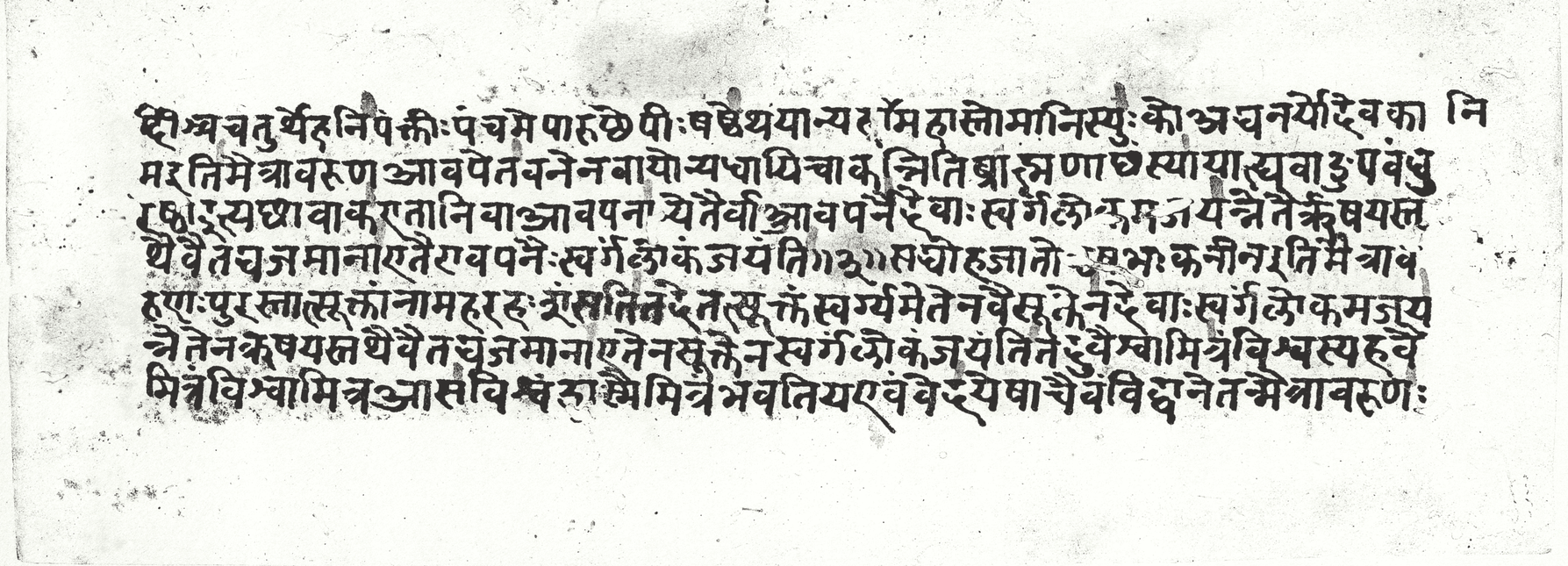

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१८॥

पुरस्तात्सूक्तानामहरहः सं नित्यं ऋषभवत्सभूमङ्गवतिपशुनामवरुद्ध्यैतत्संचर्चेभवतिपंचपदः
अ पक्तिःपतिवनिमनाधृष्यावरूथ्याउदुब्रह्मणोरतश्रवस्यतिब्राह्मणाछंसीब्रह्मणस्समृद्धसूक्तमहर्
रहः सं नित्यंतत्सूक्तंस्वर्ग्यमेतेनवैसूक्तेनदेवाःस्वर्गंलोकमजयन्नेतेनऋषयस्तथैवैतद्यजमा
नाएतेनसूक्तेनस्वर्गंलोकंजयंतितदुवासिष्ठमेतेनवैविसिष्ठइंद्रस्यप्रियंधामगच्छतिजयतिपर
मंलोकंएववेदसनैषवऋचंषड्ऋतंनऋतूनामप्येतदुपरिष्टात्सपत्नीनांसत्याएवतत्स्वर्ग
लोकंयजमानाअस्मिंल्लोकेप्रतितिष्ठन्त्यभितेषवइधयामनीषामिस्यघावाकोहरहः सं नित्यस्य
भिवर्त्तयेरूपमग्निप्रियाणिमरुद्भ्यस्सएणीतियाचेवपरण्यहानितानिप्रियाणितोचेवतद्

इंद्रस्यप्रियंधामोपागच्छंसपरमंलोकंगमयतुवे एम

॥१८॥

CC-0. In Public Domain. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

(१७)

भिमर्म्मरुतोयंत्यश्यारममाणःपरोवाअस्माल्लोकास्वर्गोलोकंतमेवतरन्निवर्त्तिकवीरिष्यामि
सङ्ग्रोसुमेधाइतियेवैतेनऋषयःपूर्वेप्रेतास्तेवैकवयस्तानेवतरन्त्यतिवर्त्ततुवैश्यामित्रविश्व
स्यहवैमित्रंविश्यामित्रआसविश्वेहास्मैमित्रंभवतियएवंवेदतरन्निमंकंप्राजापत्यंहंसंसंनिरु
क्तोवैप्रजापतिःप्रजापतेरेषैसंकृद्दंनिरहमेनंरुद्रुपान्नप्रच्यवंतेतद्वैरुद्रंचरुद्राक्षरंऽन्नं विरा
विराळन्नाद्यस्यावरुध्यैयदेवरंश्चोऽमंरुद्रुवैप्राणाःप्राणानेवाऽरुंवंतिप्राणानामरुंधतेत
दुपरिष्टात्संपातानांहंसस्यास्त्वेवतत्स्वर्गेलोकंयन्तमानाऽअस्मिंल्लोकेप्रतितिष्ठति॥४॥कस्तमिं
द्ध्वावसुकन्व्योऽतसीनां॥कदूंचस्याऽऋतमितिकदूतःप्रगथाऽआरंभणीयाऽहरहरुंसं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१६॥

ते को वै प्रजापतिः प्रजापतेरन्ये यद्देवकृतां ३ अन्नं वै कमन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै यद्देवकृतां ३ अह॰
र्वाएतन्नंगतान्यहीनसूक्तान्यूर्पजानायंतिनानिरुद्धिः प्रगाथैः समयंतिनान्येभ्यः शंतानिकेभ
वंतिनान्येनाछंतानिस्वर्गलोकमभिवहंतित्रिष्टुभःसूक्तंप्रतिपद्यंसेयुस्वाहेकेपुरस्तात्त्र
गाथानांशंसंतिपाण्याद्रुतिवदंतस्तत्तथानकुर्यात्क्षत्रंवैहोतापविरग्नेर्वात्रोसिनःक्षत्रा
येवतद्वैरूपंसुधामिनीकुर्युःपापवस्यसंत्रिष्टोमंरमाःसूक्तंप्रा॰ग्नदंत्येवंविधात्तथा
नुदंत्रेप्लवैरन्नंवैहवंतेप्लवंतेयेसंवत्सरंवाउदयनेहवासतेतद्यथासेरावतीनावं
पारकामाःसमारोहेयुरेवमेवेतास्त्रिष्टुभःसमारोहंतिनहवाएतंछंदोगमयित्वास्व

रात्र
॥१६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

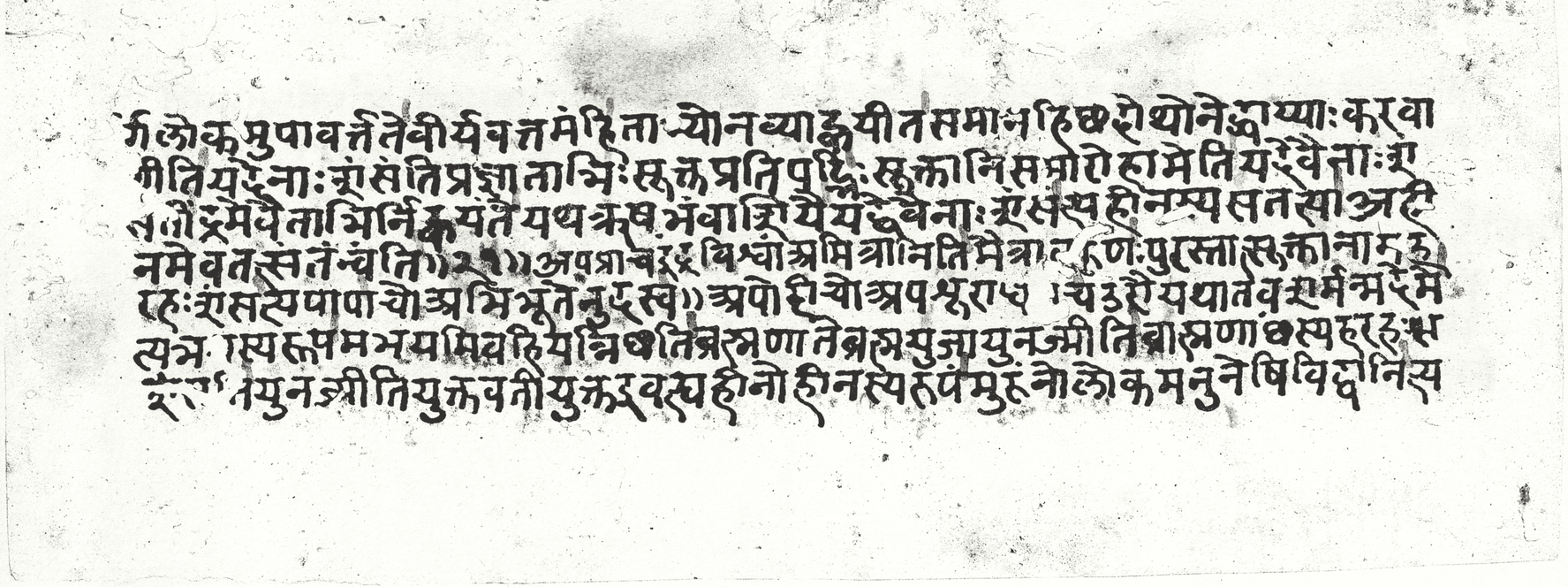

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पक्वाकोहरद्रूंसस्यन्दनेषीयतीवच्छहीनोहीनस्यस्कन्देनेषीतिसत्रायणस्यैतावाएतावान्हर
हरद्रं यतेसमानिभःपरिदध्युरोकःसाहैषामिष्टेर्यज्ञंभवतीरूपंरूपंभवतीन्द्रियंवै रूपंरूपेण
येथावागौःप्राज्ञातगोरूपमेवहैषामिष्टेर्यज्ञंमेवगच्छतिनभुनं ।वीयत्याहीनस्यपरिदध्यात्क्ष
त्रियोहरश्च्यवतेयाहैवपरोभवतिनमन्विकूयति॥१॥ तथातोहीनस्ययुक्तेरूवि
मुक्तिश्चेव्यतीक्षमतिरिक्तहीनयुक्तएवेरूमितिविमुचेसाहसरस्वतीवतोनूनसात
स्यहीनयुक्तेतस्मादेववरूणनूभुतइतिविमुचेसषहवाअहोनंतेतुमहेतियएनमाकुच
विमांमुचवरूतयश्चतुर्विंशेहन्युज्यतेसायुक्तिरथयसुरस्यादृश्यनीयस्यातिरात्रस्यवि

21

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुच्यते सा विमुक्तिस्तच्चतुर्विंशे हने काहिकाभिपरिदध्युरथो हविर्यज्ञसंस्थापयेमुर्नीहीन
कंभकुंभरथपरहीनपरिधानीयाभिःपरिदध्युर्यथाम्नातो विमुच्यमानउत्तरयेते वयज्ञमा
नउत्तरयेरन्नुभयीभिःपरिदध्युस्तद्यथादीर्घाच्चउपविमोकंयायात्कटंकुर्वंततोहैषायज्ञा
भवतीत्र्यूमुंचतएकाहेनद्वयोःसवनयोस्तोममतिरात्रेदीर्घंप्यानिहवैभवंतियत्र
बकीभिःस्तोमोतिरात्रस्यतेपरिमितास्त्रिःस्तृतीयसवनेपरिमि त्वेस्वर्गोलोकःस्वर्गस्यलो
कस्यैषसंततोहास्याभ्यारथोविस्रस्तोहीनोभवतियएवंविद्वान्हीनन्तनुते ॥६॥
इत्यग्नेवैश्वानरःपर्यपश्यत्तायज्ञेनैवसंस्तःषष्ठेनाह्नासुवस्तेप्रातःसवनेनभाकेन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वलाऽनभ्रंलंसयऽन्नभयाऽन्॥ऽअथयज्ञेवैनत्तत्तऽउत्तीयसवनेवज्रेणवाऽरिवल्या
भिवा ।कूटेनैकपऽर्यावलेविरुज्यगाऽइत्याजंस्तथेवैनद्यजमानाःप्रातःसवनेनभाके
नवलेनभयंतितपंत्रभयंतिऽ॥अथयंसेवैनंत्तत्तस्माद्धेत्र ॥ःप्रातःसवनेनाभाकांत्त
चाछंसंतियःककुभोनिचारयऽतिमेत्रावरुणःपुरीषऽइंद्रोपभृनयऽतिब्राह्मणाछंसीता
ऽमध्यंभराणामिस्यश्वावाकस्तऽउत्तीयसवनेवज्रेणवाऽरिवल्पाभिर्वाचःकुटेने
कंपऽर्यावलेविरुज्यगाऽआनुवंतिपवःप्रथमषड्वाऽरिवल्यानासक्तानिविहरत्यऽग्रेचे
प्रातऽत्तीयमकऽर्यास्तऽतीयंसपलेविहरन्प्रगाथेप्रगाथेऽएवैकपऽर्यास्यवाचः

म
॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

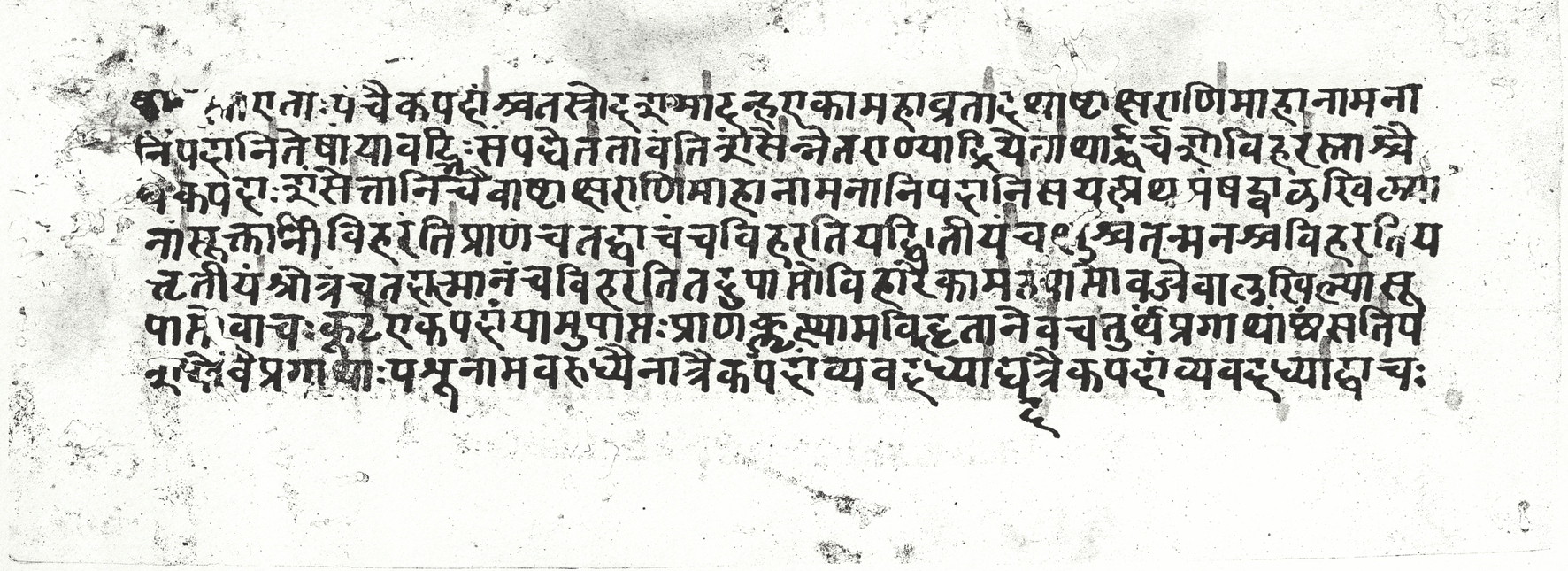

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा॰ष॰

गा२२१

हिष्याघ्ए॰॰त्रबूयाद्वाचःकूरेनयजमानास्यशुनि॰

कूरेन॰यजमानास्यशूनिरवधीरपशुमेनमकरीतिब्रूयाच्चतथास्यात्तस्मात्तत्रैकपदीन्यवदध्या
द्वेवो॰मेसूकेपयस्यतिसएवतयोविहारस्तेरेतसोबलायसर्पिर्वासिःब्रूयात्सस्रहोवाचभू
यिष्ठानहयजमानेपशूनर्यंहैवमकनिष्ठाउमामागमिष्यंतीतितस्मेहयथामहाप्रयक्र
ष्यिष्यएवंनिनायतरेतसश्चव्यचस्यंर्यचश्रस्तंतस्मादेतच्छसति॥७॥दर्शेहणेहतितस्या
दब्राह्मणमैद्रेपशुकामस्यरोहेद्रौवपशवलज्ञागतंस्याज्ञागतावैपशवलमहासूकं
गोद्वयिष्ठेष्वेवतत्पशुषुयजमानेप्रतिष्ठापयतिबरौरोहेत्तन्माहासूकेचज्ञागतंचैद्रावरुणी
रेकामस्यरोहेदैन्द्रावैष्णवीवाएषाहवैतत्प्रतिष्ठायदैद्रावरुणीतदेनत्स्वायामेवप्रति

गम
गा२२१

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ ततः प्रातिष्ठापयति यदेवेंद्रावरुणा३ इ॥ एषा हवा अत्रानोवन्निविद्वे कामा आ
प्यते सयदेवेंद्रावरुणेरोहेत्सोपर्णीरोहेत्तदुपानएंद्रावरुणेकामउपानः सोपर्णी॥ ८॥ तस्मुहुः
संग्रंसंस्थेहाऽन्॥ नसंग्रंसेऽनइति॥ संग्रंसेदित्याहुः कथमन्येष्वृतुषुसंग्रंसतिकथमत्र
नसंग्रंसेदित्यथोखल्वाहुर्नैवसंग्रंसेत्स्वर्गोवैलोकःषष्ठमहरार्तमायीवैस्वर्गोलोकःक
श्चिद्वैस्वर्गेलोकेसमेतीतिसयत्संग्रंसेत्समानंतंकुर्याद्यंयन्नसंग्रंसती३॥ तुत्स्वर्गस्य
लोकस्यरूपंनसमान्नसंग्रंसेयद्देवनसंग्रंसती३॥ आत्मावैसोत्रियःप्राणावाऽएवित्क्याःस
यत्संग्रंसेदेताभ्यांदेवताभ्यांयजमानस्यप्राणान्वीयाद्यएनंतत्रब्रूयादेताभ्यांदेवता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

म्यो यजमानस्य प्राणान्व्यगात्प्राणानेनं हास्यतीति ब्रूयात्तथा स्यात्तस्मान्नसंब्रूयात्सम्पदि
क्षेत ब्रूयात्सिंवा वाऽखिल्याहेतपुरस्ताद्दूरेहणस्यसंब्रूयान्नीतिनाएवतस्याग्नामियात्तं
यदिदर्पएवाविंदेदुपरिष्टाद्दूरेहणस्यापिबेहनिष्टतानिब्रूयात्सेधस्योतकामायतथाकुर्या
द्यत्रैवतद्रुपामभैऽओवाऽखिल्यास्तासांद्वेद्वेअक्षराणिपरुनितत्रसकामउपाप्राय
एऽजागृतेथेदमेद्रावरूणसूक्तमेद्रावरूणीपरिधानीयान्तस्मान्नसंब्रूयात्तद्राहुर्यथा
वावस्तोत्रमेवशस्त्रंविष्टुताऽवाऽखिल्याःशःस्यतेविष्टुतास्तोत्राऽमेऽविष्टुताऽइ
ति विष्टुतमितिब्रूयाद्द्वयक्षरेणद्व्यक्षरमितिद्राहुर्यथावावशस्त्रमेवयाज्या

रम

॥२३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas,Sanskrit University Ramtek Collection

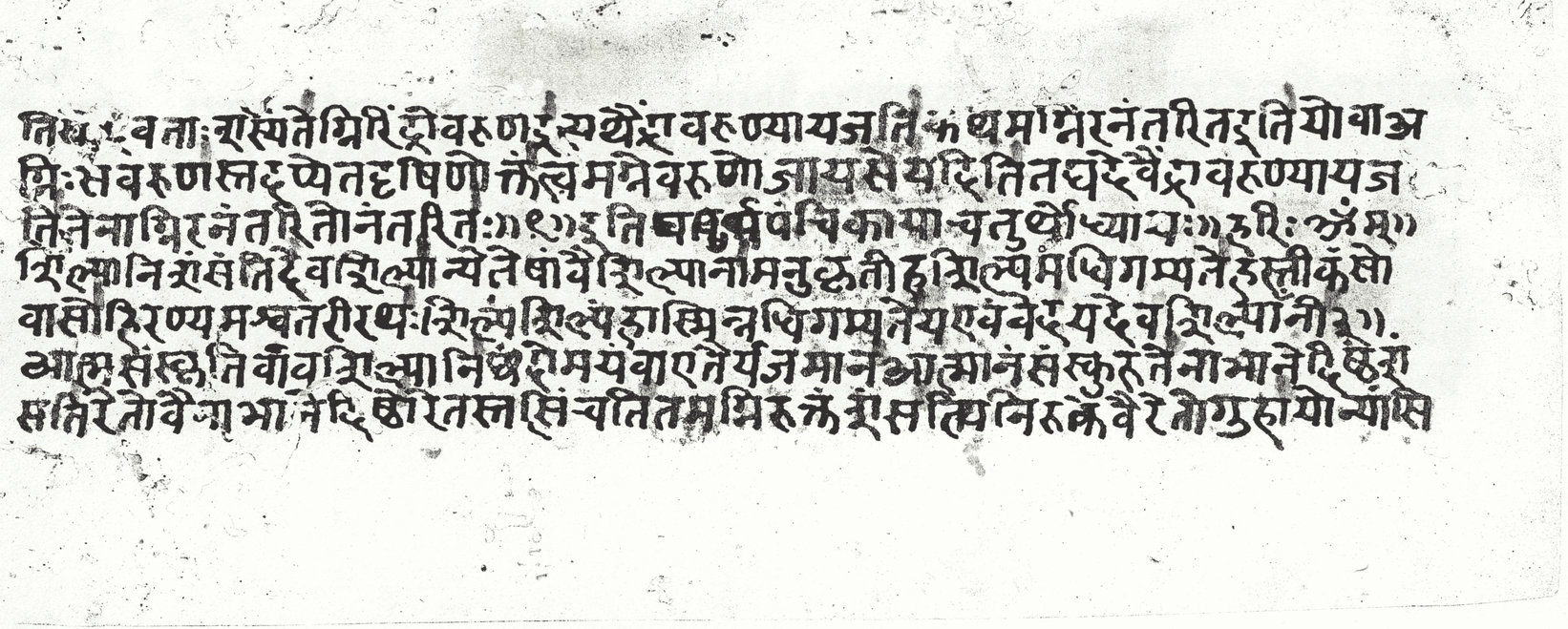

तिथ्यै वनाः ग्रसंयतेग्निरिंद्रो वरुणइत्यथेंद्रा वरुण्यायजति कथमाग्नेरनंतरितइतियोवाअ
ग्निःसवरुणस्तद्ध्येतद्दृषणेकंस्यमग्नेवरुणोजायसेयदितिनघरेवैंद्रा वरुण्यायज
तिनेनाग्निरनंतरितोनंतरितः॥१०॥इति चतुर्थीपंचिकापाचतुर्थोध्यायः॥हरिः ॐ॥
श्रिल्पानिग्रंसंतिदेवश्रिल्पान्येतेषांवैश्रिल्पानामनुकृतीहश्रिल्पंमिगम्यतेहस्तीकंसो
वासोहिरण्यमश्वतरीरथःश्रिल्पंश्रिल्पेहास्मिन्नभिगम्यतेयएवंवेदयदेवश्रिल्पानी॥१॥
आत्मसंस्कृतिर्वावश्रिल्पानिचक्षेमयंवाएतेयजमानआत्मानंसंस्कुरुतेनाभानेदिष्ठंग
सतिरेतोवैनाभानेदिष्ठोरेतस्सिंचतितमग्निरूर्ग्रसतित्यनिरुक्तंवैरेतोगुह्यंयोन्यांसि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

च्यतेसरेतोमिश्रोभवतिस्मयारेतःसंज्ञग्मानोनिषिंचतिरेतःसमभ्याएवतंसंनारा
शंसशंसतिप्रजात्यैनरोवाकृशंसःप्रजास्येवतद्वाचंदधातितस्मादिमाःप्रजावदत्योजायंते
तंहैकेपुरस्ताच्चसंतिपुरस्तादेयतनावागितिवदन्तउपरिष्टादेकउपरिष्टादायतनावागि
तिवदन्तोमध्यएवशंसेन्मध्यायतनावाइयंवोगुपरिष्टान्नेदीयसीवोपरिष्टान्नेदीयसी
वयाइयंवाकंहोतारंतोभुतंसिक्थमैत्रावरुणायसंप्रयच्छत्येतस्यत्वंपाणान्कल्पयेति॥१॥
बालखिल्याःशंसंतिप्राणावैबालखिल्याःप्राणानेवास्यतत्कल्पयंतिताविदुषाःशंसंतिविदु
षारमेप्राणाःप्राणैरापानैरुपानैर्व्यानैःसयछःप्रथमेनाहेविहरत्यर्द्धर्चशोद्वितीये

25

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऋक्षु तृतीये सवनप्रथमस्तृचे विहरति प्राणं च तद्वाचं च विहरति यद्द्वितीये चक्षुश्च
तन्मनश्च विहरति यत्तृतीये श्रोत्रं च तस्मान्न चविहरति तेहैके सहबह्वृचौ सहसतो
बह्वृचौ विहरंति नदुपामोविदुः कामोन्नुप्रगाथाः कल्पंतेतिमंत्रमेवविहरेत्तथावै
प्रगाथाः कल्पंते प्रगाथावै वाचलक्षित्वात्तस्मादृतिमंत्रमेवविहरेच्चेदवातिमंत्रं
आत्मावैबह्वृती प्राणः सतोबह्वृतीमंत्रंसीत्सआत्मा थसतोबह्वृतीतेप्राणाअथबह्व
ृतीमथसतोबह्वृतीतस्मान्नप्राणैःपरिबह्वृह्नेतितस्मादृतिमंत्रमेवविहरेच्चेदवा
तिमंत्रंआत्मावैबह्वृतीपरश्वः सतोबह्वृतीसहैतीमंत्रंसीत्सआत्मा प्रसतो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऽहरतीते पत्र्यो यद्ध्रतीमथसतो बहूनीं तएत्मानेपशुभिः परिबृहनेतितस्माद्ति
मर्त्यमेवविहरेद्धेन्नमेसूक्तेपर्यस्यतिसएवतयोर्विहारस्तस्यमैत्रोवरुणःप्राणान्क
ल्पयित्वाब्राह्मणछंसिनेसंप्रयछसितंप्रजनयेतिगरुत्मतीकीर्तिरंसतिदेवयोनि
र्वैसुकीर्तिस्तद्यज्ञादेवयोन्ययंयजमानंप्रजनयतिवषाकपिरंसतासात्मावैवषाकपिरा
त्मानमेवास्यतत्प्रयतितन्नूरंतत्तस्मैजानायानाधंप्रतिरतियथाकुमारायस्तनं
सपानोभवतिपाकयंपुरुषंपक्वयाविहितोक्तेमानिवउंगसमस्थिमज्जासयाद
नेवपुरुषस्तावंतंयज्ञमानंसत्करोतितंब्राह्मणछंसीजनयित्वाछावाकायस

यस्तंवेनूरवं

एम
७२५॰

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

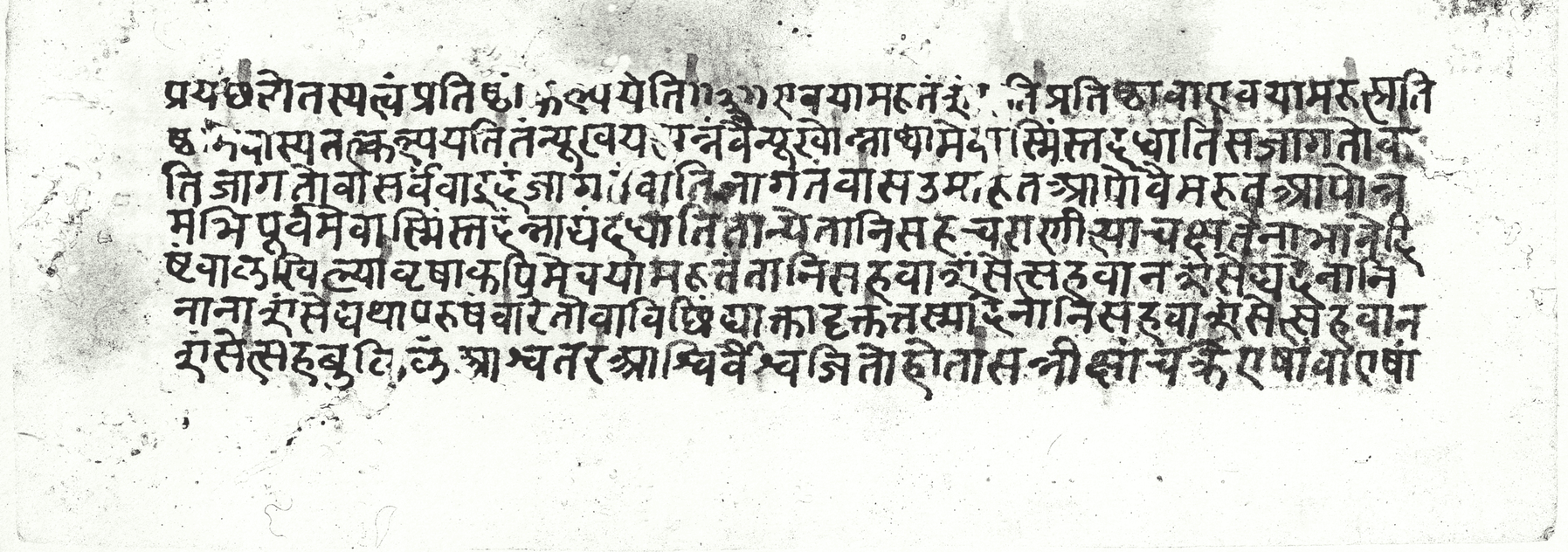

प्रयछेतस्यैंप्रतिष्ठा कल्पयेतिप्राणएवयामरुतंइ ति प्रतिष्ठावाएवयामरुत्सति
ष्ठ ऽनयास्यतत्कल्पयतितन्यूखयंरन्नंवैन्यूखोनाधामेधास्मिंस्तद्दधातिसजागतोव
ति जागतोवासर्ववाइंजागतंवातिजागतंवासउमरुतआपोवैमरुतआपोन
मभिपूर्वमेवास्मिंस्तद्दधातितान्येतानिसहचराणीयाचक्षतेनाभानेदि
ष्ठायाऽयित्यावृषाकपिमेचयोमरुतंतानिसहवाऽएसेसहवानऽएसेयंइनानि
नानाऽएसेयथापरुषवारेतोवाविछियाकाद्दक्तस्मादेनानिसहवाऽएसेसेहवान
ऽएसेसहबुतिऽछ आभ्यंतरआग्निर्वैश्वजितोहोतासन्नीक्षाचक्रेएषावाएषा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा॰ष॰
॥२६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

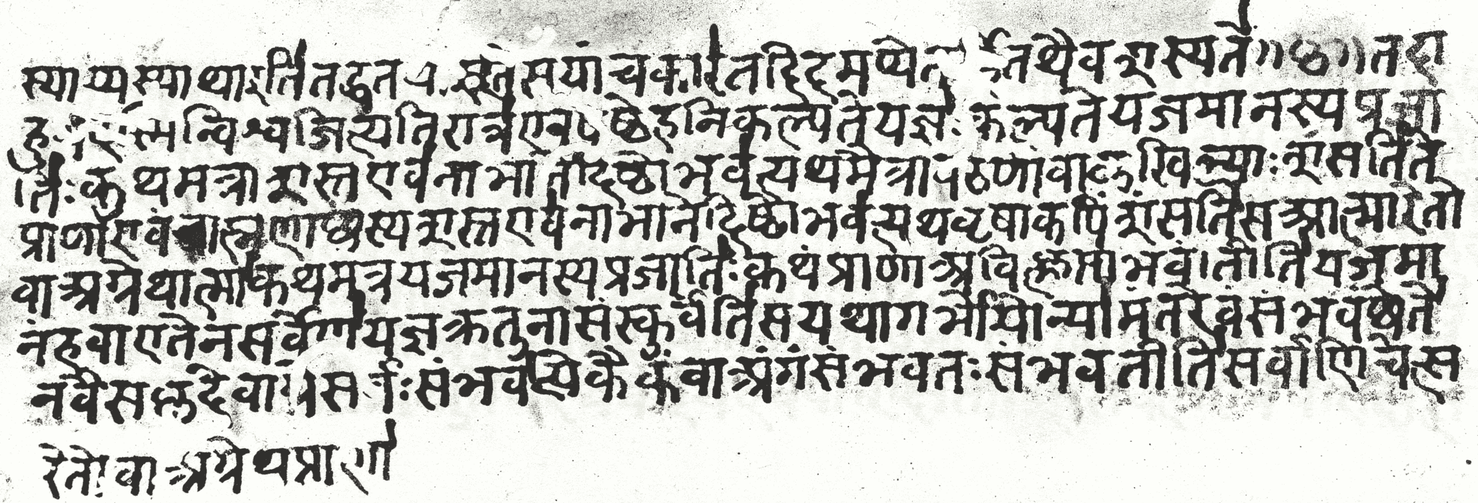

स्याप्यस्याथातितदुत प.स्तुसयांचकारतद्रिमप्येत्[illegible]तथैवएस्यतेगठगातद्रा
ह्मणस्यविश्वजित्यतिरात्रएवछंदांसिकल्पंतेयज्ञःकल्पतेयजमानस्यप्रजा
तिःकथमत्रएसएवनाभान्तादिष्ठोभवत्यथमेत्रावरुणावाक्षिएस्याःएसतिते
प्राणएवत्रावरुणाक्षस्यएसएवनाभानेदिष्ठोभवत्यथवाकपिंएसतिसआत्मातो
वाअंगेथाभाकथमत्रयजमानस्यप्रजातिःकथंप्राणाअविक्रमंभवंतीतियजमा
नहवाएतेनसर्वंणयज्ञक्रतुनासंस्कुर्वंतिसयथागर्भोन्मातरंवसभवक्षते
नवैसक्षदेवाएसतिःसंभवत्यिकेकंवाअंगंसंभवतःसंभवंतीतिसर्वाणिचस

रेतोवाअंगेथप्राणो

मानेऽङ्गिरोभ्य स्तुतएव यज्ञः कल्पतेयजमानस्य प्रजापतिस्थेन हैतेवयामसंत
तीयसेवनेऽसा॰॰तद्यास्यप्रतिष्ठातस्यामेवैनेतदृतः प्रतिष्ठापयति॥५॥छद
सांवैषष्ठेनाक्षमान्नारसोत्यनेतसप्रजापतिरबिभेत्यएऽउयच्छदसांरसोव्येकोन
त्रिंशतीनितंपरस्ताच्छदोभिःपर्येगृह्णन्नारम्भस्यागायत्र्यारेऽत्रिष्टुभःपरिक्षि
प्तजगत्याःकार्य्यानुष्टुभंतंपरस्ताच्छदःसरसमदधुःसरसेहास्यछदोभिरिष्टभवे
तिसप्तैवछदोभियेतंतनूतेयएवंवेदनारंसीःसंसृजतेप्रजावैनेरोवाकंसंसृजा
स्वेवनद्धाचदधातितस्मात्प्रजावदसोजायतेयएवंवेदयदेवनारंसीः॥६॥

॥२७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

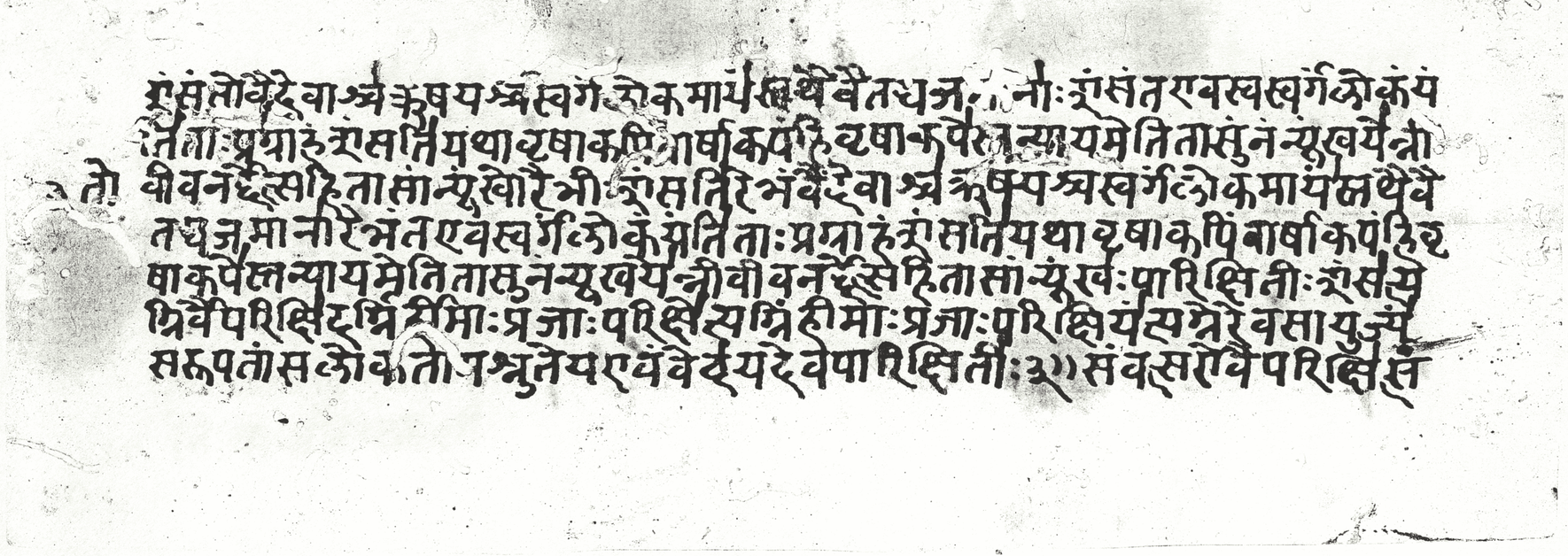

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा.स.
॥२८॥

वत्सरे ह्येमाः प्रजाः परिक्षीयन्ति संवत्सरं ह्येमाः प्रजाः परिक्षियन्ति संवत्सरस्येवसायुज्यं सलो
कतामश्नुतयएवंवेदताः प्रयाहंसस्तियथावृषाकपिंवार्षाकपिरृषाकपे
रन्यायमेतितासुनन्यूखर्यभीवीवनर्दसहितासान्यूखंकार्याः ध्रंसन्तिरेवावैय
किंचकल्याणंकर्मकुर्वंस्तत्कार्याभिरेवान्नुवंस्तथैवैतद्यजमानायत्किंचेकल्या
णंकर्मकुर्वेतित्कार्याभिरेवानुवंतिताः प्रयाहंसस्तियथावृषाकपिंवार्षाकपिरृष
नाकपेरन्यायमेतितासुनन्यूखर्योभीवीवनर्दसहितास्तान्यूखंकारेण ध्रंसीः ध्रंस
न्तिरेवमेवतत्कल्पयन्तिताः पञ्चध्रंसन्तिपञ्चवाऽमीरृश्चतस्रोदिशश्चतस्रोऽवान्तरदिश्य एकोध्वो

रा.स.
॥२८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मियत्किंचवदर्भितन्नेमापरिगतेतिसप्रत्येपद्यतैताअश्वाआप्नुवंतेप्रतीपंप्रातिस
वनमितितस्याभूद्धरेतद्गायनएसाकालेभिलाषमुखमपाग्रुद्रूपन्नःपितेति
तहोवाचापिहयत्रसोभूर्यामेवाचमवधीःनातायेगमकरिष्यसहस्यायेपुरुषपापिष्ठो
तेप्रज्ञाकरोमियोमेयमस्याइतितस्माद्धरभ्यनयएतद्गायनो॥ओवाएणपापिष्ठाइ
तितईकेयांसंत्रांसंतिसननिषेचेघावत्कामंत्रंसेयवब्रूयाद्यावीएतद्रूपंआयुर्वतद्य
जमानेस्यप्रतारयतियएवंवेदयदैतद्रूपंछंदसांहैवरसोयदेतद्रूपंछंदः
सेवतरसंदधातिसरसेवीर्यंछंदोभिर्यजमानुनुतेयएवंवेद

॥२९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

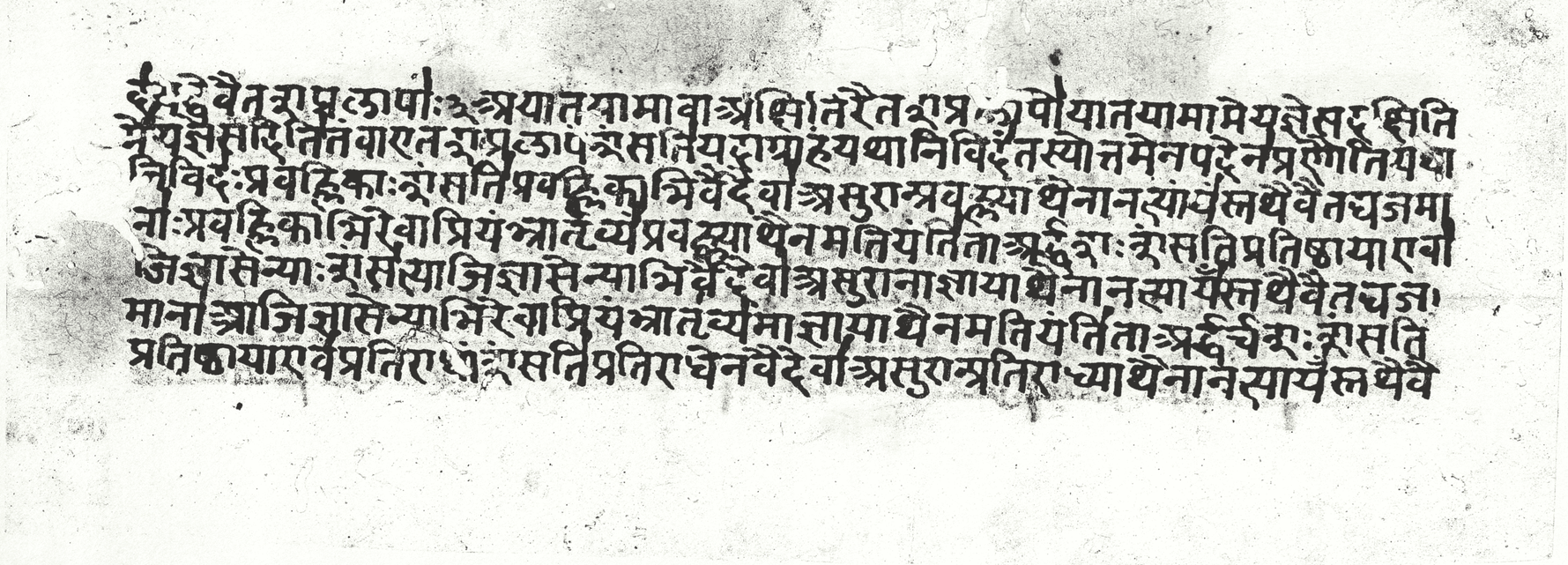

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तद्यज्ञमानाःप्रतिरा॒धेनै॒वाप्रियंभ्रातृव्यंप्रतिरा॒ध्याथेनमृतियंसतिवा॒रंत्रंसंसतिवा॒रे
नवैरे॒वात्रसुरा॒न्त्सुचा॒थेनानसायंस्तथैवतद्यज॒मानःप्रतिवा॒रेनैवाप्रियंभ्रातृव्यं
मस्सुचा॒थेनमतियंतितमर्द्धर्चाभ्यांत्रंसतिप्रतिष्ठाया॒एव॥७॥दक्षिणीथंत्रंसंसादि
स्वाश्चरवा॒त्रअंगिरसश्चसग॑ऽलोकेस्पर्द्धंतेवयंपू॒र्वेष्यामोवयमितिते॒हांगिरसःपू
र्वेश्वःसुत्यास्व॒र्गेस्यलो॒कस्यदृ॒हुस्तेभ्यःप्रजिघ्यैरंगिरसावा॒एकोभ्यःपरेत्यादित्येभ्यः
श्वःसुत्यास्व॒र्गेस्यलो॒कस्यप्रबू॒हीतिते॒हादित्यात्रभ्यःमेवदृ॒ष्ट्वासश्वःसुत्यास्व॒र्गेस्यलो॒
क॒स्यदृ॒हुस्तानेत्यब्रवीच्छ्वःसुत्यावःस्व॒र्गेस्यलो॒कस्यप्रब्रू॒मरंतिते॒हो॒चुरथदेतु

राम
॥३०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

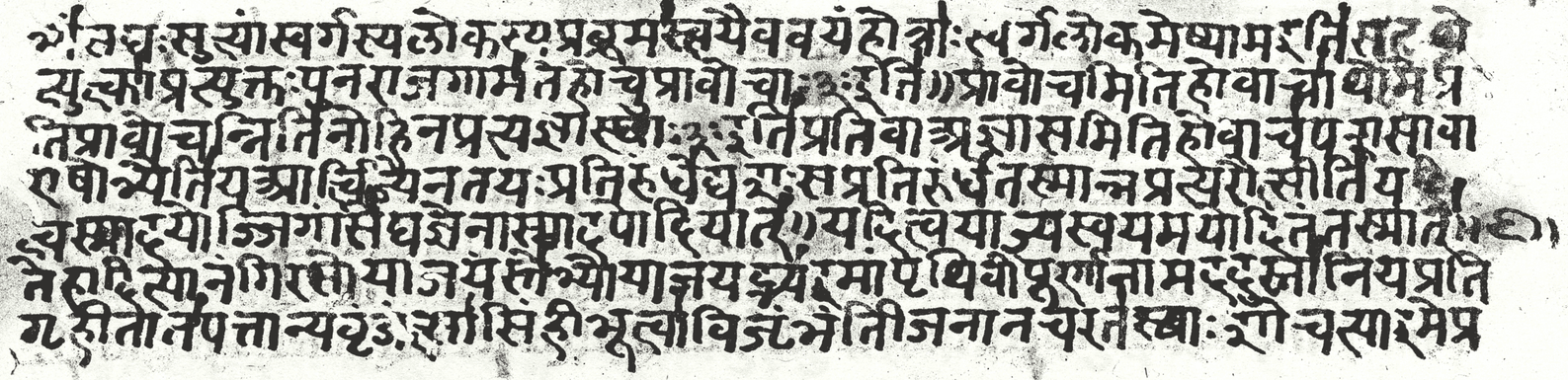

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दुरः प्राचीर्यतियेस्याइमेप्रदरःसमेवहैवततःपुरानस्याद्दुर्नियन्तरक्षिणांप्रतिगङ्गे
योन्नाभुचाविष्याभुचावियाहितिषुस्त्रियांप्रतिगङ्गे यादृप्रियायेनाज्ञातव्यायद्
वासएवैवभवत्यथयोसौतपतीत्रएषाश्चेःश्चेतारूपकल्याश्चोभिधान्यपिहितेनास्म
नाप्रतिचेक्रमरमवोनयामरतिसएषदेवनीथोनूच्यतेआदित्याहजारितरंगिरोभ्यद्
सुणामनयन्नातुहजरितर्नप्रत्यायनितिनहितरमांप्रत्यायस्तोमुहजरितःप्रत्यायनि
तिप्रतिहितमुमायस्तोहजरितर्नेप्रत्यगृभ्णंस्तोमुहजरितःप्रत्यगृभ्णंनितिप्रतिहितेमु
मगृभ्णंन्नहनेतसंनविचेजनानीयिषहवाअङ्गेविचेतयतीजशानेतसंन्नपुरुषं

रात्रि

नितिनहितरमांप्रत्यगृभ्णं

॥३१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit.University Ramtek Collection

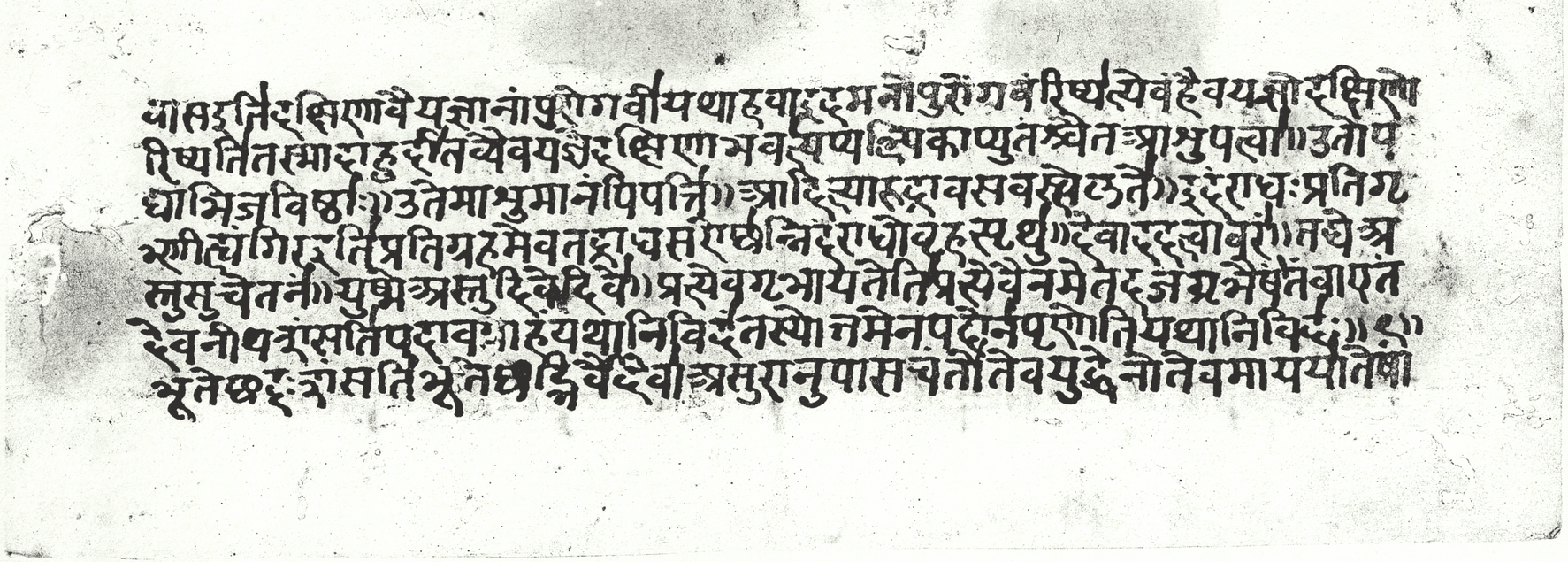

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भेदे वा असुराणांभूतेषद्विरेवभूतेषादयित्वायेनानसायंस्तथैवैतच्चज्ञमानाभूतेषद्विरे
वप्रियस्यभ्रातव्यस्यरेतश्चादयित्वाथेनमतियंतिताअद्वेचैत्राःरूसतिप्रतिच्छायाए
वहनस्याःरूसस्याहन्द्वेरेतःसिच्यतेरेतसःप्रजाःप्रजायंतेप्रजातिमेवतद्दधातिताद्रा
रूसतिरेणाक्षराविराळन्नविराळन्नाद्रेतःसिच्यैरेतसःप्रजाःप्रजायंतेप्रजातिमेवतद्दे
धातिनान्यंखयंसन्नवैन्मूखोन्नाद्रेतःसिच्यतेरेतसप्रजाःप्रजायंतेप्रजातिमेवतद्दधा
तिसचिक्राणोअकारिषमितिराधिक्रींरूसतिरेवपवित्रवेदधिक्रीद्रेवाद्रेव्याहन
स्यांवाचमवादीत्तद्रेवपवित्रेणवाचपुनीतेसानुष्टुप्भवतिवाग्वाअनुष्टुपतस्मेन

राम
॥३२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

छंदसा वाचं पुनीतेसुतासोमधुमत्तमाऽऽतिपावमानीः ꣳसन्तिदेवपवित्रेणेव वाचं पुनीतेता अनुषुभो भवन्तिवाग्वा
वाऽऽनुष्टुब्व्याहृतस्यावाचमभिवदन्तंदेवपवित्रेणेव वाचं पुनीतेता अनुषुभो भवन्तिवाग्वा
अनुष्टुप्तेनैवछंदसा वाचं पुनीतेवद्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठदियंदृषद्वाहस्पृथ्वलंचꣳ
सन्तिविप्रा अरेवीरभ्याचरन्तीबृहस्पतिनायुजेन्द्रःससाहेऽसुरविꣳहवेदेवानभ्यु
द्याचार्यआसीत्सऽद्रोबृहस्पतिनैवयुजासुर्यवर्णमभिदासन्तेमपाहसन्थेवेतच्चजमा
नोऽद्राबृहस्पतिभ्यामेवैजासुर्यवर्णमभिदासन्तेमपघ्नन्तेतद्राहुःसꣳसेसक्थेहन्न
सꣳसेऽत्रेतिसꣳसेदिग्राहुःकथमन्नेष्वेहःसुसꣳसेतिकथमन्नेनसꣳसेदि

गऋ॥

स्वर्गलोकेसमेद्रीतिसयत्संऋंसेत्समानंनकुर्यादथयत्संऋसतीऋ॥तत्स्वर्ग
स्यलोकस्यरूपंतस्मात्संऋंसेधेवनसंऋंसतीऋ॥एतानिवाअत्रोक्तानिना
भानेदिष्ठावाऊर्ध्वाःवृषाकपिरेवयामंस्वयंसंऋंसेदेवसएतेषुकामरा
यद्दोवृषाकपिःसर्वाणिरूपंसंस्तेतऋप्रजापतंत्रसकामेउपामंत्रयतेद्रेजाग
र्त्येदमेद्रावाहस्पसंसूक्तंमेद्रावाहस्पत्यापरिधानीयातस्मान्नसंऋंसेतन्नऋं
सेत्॥ऋ॥इतिषष्ठस्यपंचिकायांपंचमोध्यायः॥ॐ॥रम॥रम॥रम॥

रम

गऋ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा॰ष॰

रामः॥रामः॥
शुभंभवतुश्रीलक्ष्मार्पणमस्तु॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥श्रीलक्ष्मिका
न्तार्पणमस्तु॥पिंगलनामसंवत्सरेदक्षिणायनेवर्षाऋतौश्रावणमासे
शुक्लपक्षेत्रयोदश्यांरविवासरेतत्रिनेत्रतीयप्रहरेसमाप्तं॥शुभंभवतु॥
उपनामाचलनगरेउमाकान्तस्यसुतेनरामचंद्रेणलिखितं॥स्वार्थेचपरोपका
रार्थेच॥॥॥

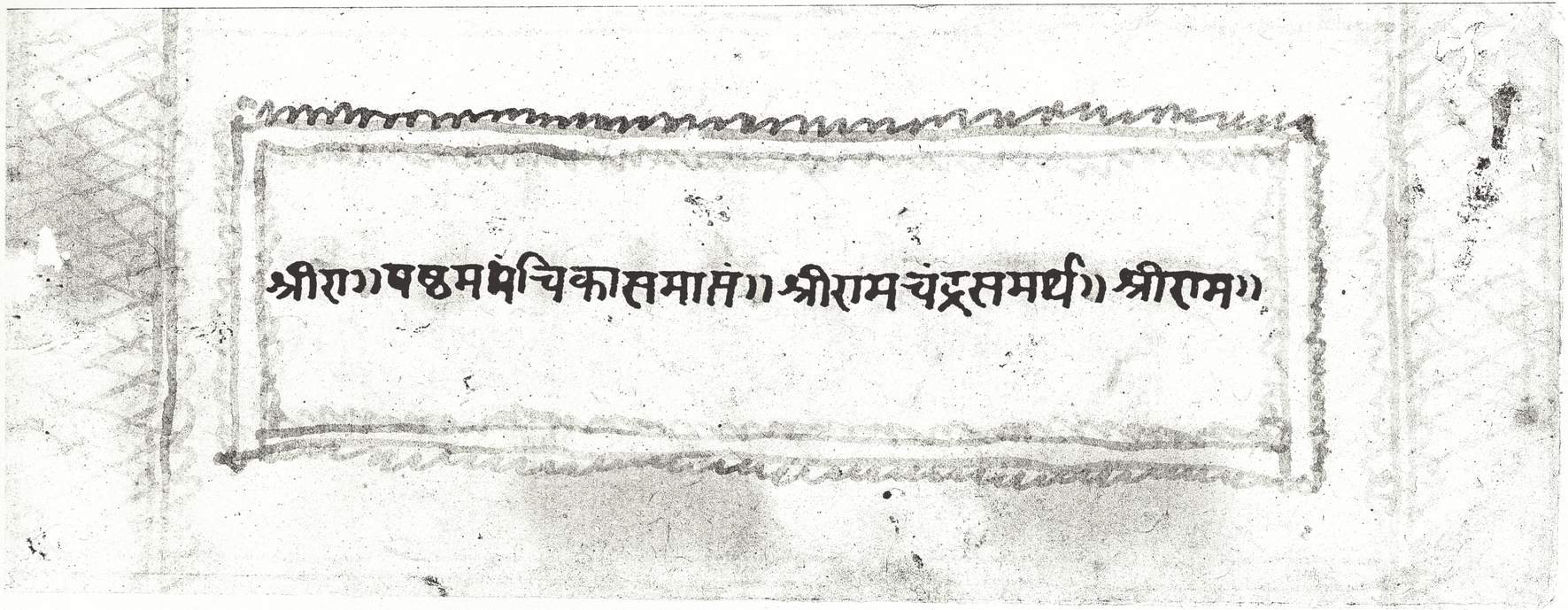
श्रीरा॥ षष्ठमपेचिकासमाप्तं॥ श्रीरामचंद्रसमर्थ॥ श्रीराम॥

35

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M1119
Dist Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=18.10.20 12:05
,TRANSFERRED=2020/10/18 at 12:10:32
,PAGES=69
,TYPE=STD
,NAME=S0004117
,Book Name=M-1119-ETREY BRAHAMAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection